

EL LLENGUATGE DEL CÒMIC

El còmic: expressió i comunicació

ROSA APARICIO BELTRAN

Característiques didàctiques del còmic

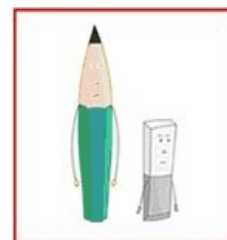
El còmic és un mitjà i un art de comunicació més que no pas una senzilla aplicació de l'art. Les historietes comuniquen un llenguatge basat en una experiència visual de la qual participa el professional que les fa i el públic lector.

El mitjà còmic conté valors didàctics dels quals ens podem servir per afavorir les competències de l'alumnat.

Motivació i entreteniment

El còmic estimula i afavoreix la creativitat i l'expressivitat a l'hora que entreté.

Treballant amb les historietes aprofitem el bagatge cultural audiovisual de l'alumnat. Els/les alumnes estan acostumats a llegir còmics, els agraden. Fins i tot, alguns han après a llegir amb els còmics. És un recurs que tenen interioritzat des de molt petits. Per estimular el seu interès és molt convenient fer-ho a partir de les seves aficions.

A més, el còmic és un mitjà que, per la simplicitat dels materials emprats, permet introduir de forma fàcil l'educació audiovisual a l'aula.

Per tot això, val la pena utilitzar aquest recurs al llarg de l'escolaritat, programant unitats didàctiques que recullin tots els elements del llenguatge i la tècnica del mitjà.

La interdisciplinarietat

La interdisciplinarietat del mitjà afavoreix l'aprenentatge de les diverses àrees curriculars, facilitant que es puguin treballar tots integrats una sèrie de temes.

En l'elaboració d'un còmic intervé una àmplia gamma de disciplines, les que exposa Will Eisner en el llibre *El còmic y el arte secuencial* i que es poden veure en el quadre que hi ha al final del text.

El gust per la lectura i les habilitats lingüístiques

Avui en dia el còmic és un mitjà amb molta ascendència lectora voluntària entre la majoria de nens i joves.

Els còmics són lectura en un sentit més ampli del que se sol entendre per aquesta paraula. S'espera dels lectors una fàcil comprensió de la combinació

imatge i paraula i el tradicional desxiframent del text. La lectura de còmics és un acte que té una doble vessant: percepció estètica i recreació intel·lectual. El lector exercita la facultat verbal i la visual.

L'escriptor Tom Wolf afirma que *"... la lectura de paraules no és sinó part d'una activitat humana molt més àmplia, que inclou el desxiframent de símbols, informació, integració, organització... En efecte, la lectura -en el seu sentit més ampli- pot considerar-se una forma d'activitat de percepció. La lectura de paraules només és una manifestació d'aquesta activitat, però n'hi ha moltes més: la lectura de dibuixos, mapes, diagrames, notes musicals..."*.

Antonine Roux observa una altra característica de la lectura de còmics: *"El nen pot assimilar la imatge al seu ritme, fet que no es dona amb la televisió. En realitat, procedeix a desxifrar la historieta de forma global fent un procés similar al principi d'hipòtesi psicològica en la lectura global"*.

D'altra banda, hem de tenir en compte la lectura com a suport documental per a la realització de les historietes, sobretot la lectura de contes breus, que és essencial per ordinar trames, adquirir destresa narrativa i estimular la imaginació de l'estudiant.

El treball amb el còmic també afavoreix l'adquisició de l'ortografia, del lèxic i de les estructures morfosintàctiques, a través de l'elaboració dels textos.

Valors psicològics

La lectura i la realització d'histories potencia l'estructura lògica del pensament, mitjançant de la seqüenciació de les imatges.

També pot ajudar a expressar els conflictes externs i interns, aportant, així, un valor terapèutic.

Sociabilitat

Podem fomentar el treball i l'esperit d'equip si es formen parelles de guionistes i dibuixants, o bé equips similars als que hi ha en una cadena de muntatge de còmics.

D'altra banda, no podem oblidar que les historietes, igual que la resta de manifestacions artístiques són un testimoni del temps en què s'han creat. Tal i com ens diu Jean-Luis Deluette: *"El nen, dibuixant, descobreix el seu propi entorn alhora que reuneix dades de l'actualitat..."*.

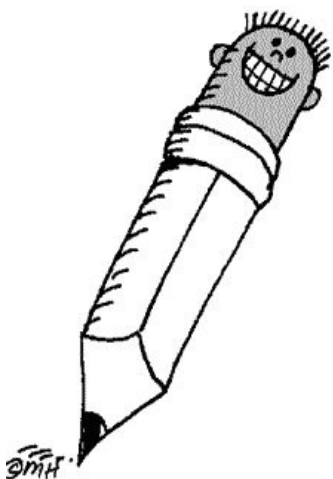
L'observació i la documentació

Per a elaborar una historieta o per realitzar qualsevol de les activitats relacionades amb l'aprenentatge del mitjà és bàsic que l'alumnat posi en joc la facultat d'observar.

La percepció de l'entorn sempre és selectiva i pràctica. Quan mirem fem la selecció d'aquelles coses que ens aporten informacions relacionades amb les nostres necessitats i els nostres interessos. Per exemple, si tenim pressa, només mirem el rellotge. En aquest cas, la necessitat i l'interès de documentar la historieta ha de motivar l'observació, tant de la realitat material com de tota

mena d'imatges que puguin ajudar a elaborar el còmic amb correcció i eficàcia.

L'observació i la pràctica del dibuix augmenten el repertori d'imatges del cervell i, en conseqüència, es poden expressar les idees amb més originalitat i destresa. El professorat ha d'estimular l'observació, una bàsica per al desenvolupament de la iconicitat, així com per a qualsevol activitat on la figuració ocupi un lloc predominant. L'observació alimenta la figuració plàstica. Es dibuixa amb més o menys encert segons la capacitat de figuració mental, la memòria i l'habilitat manual. El procés del dibuix parteix de l'observació: l'ull mira, hi ha el procés mental de la figuració, la ment emmagatzema i, finalment, la mà executa.

A part de l'observació directa de la realitat, com que la informació prioritària és gràfica, es pot recórrer a consultar els arxius documentals d'imatges, la comicoteca, o bé acudir a les biblioteques i a les llibreries especialitzades.

Els arxius documentals d'imatges

Poden ser diversos: fotografies, pintures, gravats..., de totes les èpoques de la història de l'art on es pugui observar la seqüenciació i la representació del moviment; fotografies per observar expressions facials i posturals, objectes, mecanismes, paisatge urbà i rural, arquitectura...; il·lustracions i vinyetes que continguin els diversos elements del llenguatge del mitjà: onomatopeies, metàfores visuals i símbols

gràfics, línies cinètiques...

Les imatges es poden retallar directament de revistes, suplementos dominicals dels diaris, tebeos deteriorats, catàlegs..., o bé fotocopiar-les abans dels llibres.

Les imatges dels arxius s'han de classificar per temes. El sistema d'ordenació pot ser divers. És recomanable el sistema de fitxes numerades i guardades en carpetes, capsos o qualsevol altre contenidor, el que més convingui a cadascú. Cal actualitzar els arxius, de tant en tant.

És convenient tenir-los a l'aula i, també, estimular l'alumnat perquè confeccionin els propis arxius, en funció de les seves preferències i necessitats. L'alumnat pot acudir voluntàriament als arxius, per tal d'observar i documentar-se sobre qualsevol aspecte del mitjà o bé el professorat pot adreçar-los a l'arxiu quan els dibuixos no siguin satisfactoris. No es tracta només de dir: "això no està ben dibuixat", sinó d'orientar i oferir recursos: "aneu a l'arxiu, busqueu la foto, la vinyeta o la pintura que us calgui i rectifiqueu o recomenceu el vostre dibuix".

Internet també és una font inesgotable d'imatges, a través dels cercadors convencionals o bé de pàgines temàtiques i especialitzades.

La comicoteca

Una altra font de documentació és la comicoteca del centre. Mentre s'està realitzant el treball sobre el còmic, és convenient traslladar-la a l'aula i complementar-la amb historietes que l'alumnat porti de casa, obtenint així

informació sobre els seus gustos i coneixements. A part de la consulta dels còmics a l'aula, es pot establir un sistema de préstec àgil dels àlbums, tebeos i revistes.

La revisió del servei de préstec de la comicoteca i dels materials que ha aportat l'alumnat, durant un curs escolar, pot orientar l'ampliació del fons documental.

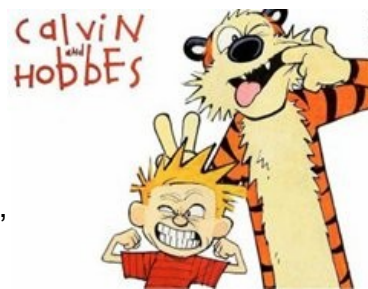
Biblioteques i llibreries especialitzades

Fora del centre, es pot adreçar l'alumnat a les biblioteques i a les llibreries especialitzades, tot i que aquestes incursions seran més útils al professorat. Hi ha biblioteques municipals especialitzades en còmic, com ara la Biblioteca Tecla Sala de l'Hospitalet de Llobregat o la de Can Fabra de Barcelona. Les llibreries especialitzades i algunes grans superfícies tenen molta oferta.

L'ambientació de l'aula

Per tal d'estimular l'observació també serà convenient l'ambientació de les parets de l'aula amb tot tipus d'imatges:

- imatges dels tipus de plans i les angulacions.
- imatges dels diversos tipus de globus.
- abecedaris amb lletres diferents.
- vinyetes riques en línies cinètiques.
- vinyetes riques en metàfores visuals.
- el cos humà (home-dona): esquelet, musculatura, encaix anatòmic...
- cares amb moltes expressions facials
- llistats d'onomatopeies.

Tot i la conveniència d'incidir en l'observació i la documentació, s'ha d'anar en compte de no escapar les dots creadores de l'alumnat.

Orientacions metodològiques

L'estudi del còmic es pot abordar des de qualsevol aspecte de la seva estructura, tenint sempre en compte l'estructura completa.

<i>Educació primària</i>	<i>Educació secundària</i>
El treball sobre el còmic se situa en l'eix transversal de l'educació audiovisual.	
Es poden programar unitats didàctiques interdisciplinàries, en les quals participi professorat de les diverses àrees curriculars.	
Desenvolupa competències relacionades amb la creació plàstica a l'àrea d'educació visual i plàstica i lingüístiques i comunicatives, de producció de textos, estructura narrativa, gèneres... a l'àrea de llengües.	
Reforç en els currículums de l'àrea d'educació visual i plàstica: estudi del color, perspectiva, composició... i de l'àrea de llengües: tipologia textual, comprensió lectora...	
Suport documental en qualsevol àrea: còmics instructius per explicar un exercici o les normes d'un esport a l'àrea d'educació física; còmics històrics a l'àrea de ciències socials; còmics que exemplifiquin procediments o mecanismes a matemàtiques o ciències...	
Unitats didàctiques a l'àrea d'educació visual i plàstica o de llengües.	
Unitats didàctiques a d'altres àrees	
Racones	Matèries optatives de còmic
Tallers d'educació visual i plàstica o de llengües	
Projectes interdisciplinaris	

Disciplines que intervenen en l'elaboració del còmic
 Will Eisner: *El còmic y el arte secuencial*

